

શૈલાનાનરેશ પ્રતિબોધક; સ્વ-પર-શાસ્ત્રરહસ્યનિષ્ણાત, સાક્ષરશિરોમણિ;
આગમશાસ્ત્રોનું વિવિધ પ્રકારે સંવર્ધન-પ્રકાશન કરનારા આગમોદ્ધારક
પૂજ્યપાદ આચાર્યશ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ

અનંતી ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીમાં વીતરાગ પ્રભુનું શાસન અમરત્વને પામેલું છે. એ અમરતાને નિત્યસિદ્ધ રાખવા બંને કાળમાં અરિહંત ભગવંતોએ શાસનનાં મૂળમાં અમૃતને સ્ત્રીચીને ઉદ્ધાત અને ઉદ્ધાર ભાવે શાસનનો પાયો દઢ કર્યો છે. અમૃતસભર મૂળને વિકસ્વર બનાવવાની અનુપમ શક્તિ સાધુજનો, મહાપુરુષો અને આત્મશ્રેયસ્કરો જ પામી શકે છે અને જેઓ જન્મ ધરીને સ્વ-પરના શ્રેયાર્થે જીવનના અંત સુધી મહાનપણનો ગુણ બાળવી રાખે છે તેમ જ કોઈ મહાન કાર્ય દ્વારા એ સિદ્ધ કરી શકે છે. એવી વિભૂતિઓ વંદનીય બની બધ છે. આગમોદ્ધારક પરમ પૂજ્ય આચાર્યપ્રવર શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ એવી જ એક વંદનીય વિભૂતિ હતા. ગૌરવશાળી ગુજરાત એવો પ્રાન્ત છે કે જ્યાં જૈનધર્મની જ્યોતને જવલંત રાખવામાં આચાર્યશ્રી શીલગુણસૂરિજી, નવાંગી વૃત્તિકાર શ્રી અભયદેવસૂરિજી, કલિકાલ-અર્વાજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજી, ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી, પરમાર્હંત રાજવી કુમારપાળ મહારાજ આદિનું મહાન યોગદાન રહ્યું છે. એ ગુજરાતના ખેડા જિલ્લામાં, કપડવંજ શહેરમાં, ગાંધી પરિવારમાં, પિતા મગનભાઈના આનંદાન કુળમાં, માતા યમુનાબેનની ઉદરવાટિકામાં વીર સંવત ૨૪૦૧, વિ. સં. ૧૯૩૧ના અષાઢી અમાવાસ્યા એટલે ‘દિવાસા’ના મંગલ દિવસે એક પનોતા પુત્રનો જન્મ થયો. પુત્રની મુખકાંતિ પ્રમાણે નામ રાખવામાં આવ્યું ‘હેમચંદ્ર.’ સંસ્કારી માતાપિતાએ પાંચ વર્ષની ઉંમરે હેમચંદ્રને અભ્યાસ માટે નિશાળે મૂક્યા. ‘પુત્રનાં લક્ષણ પારણામાંથી.’ એ ન્યાયે યાળપણથી જ હેમચંદ્રમાં—જ્ઞાનમાં પંડિતાર્હ, બુદ્ધિમાં ચતુરાર્હ, વાણીમાં ગંભીરતા, હૃદયમાં મૃદુતા, નયનોમાં દયાર્દ્રતા, અંતરમાં આર્દ્રતા અને સ્વભાવમાં આહસિકતા જેવા અનેક ગુણો પાણીદાર ઝવેરાતની જેમ ચળકતા હતા. તે સાથે જ તત્ત્વજ્ઞાન પ્રત્યે વિશેષ જિજ્ઞાસા અને ચિંતનશીલ પ્રકૃતિનો પણ વિકાસ થતો જતો હતો. એટલે જ ૧૨ વર્ષની વયે માણેક નામની કન્યા સાથે હેમચંદ્રનું સગપણ થયું ત્યારે સર્વ કુટુંબીજનોના આનંદ વચ્ચે તેઓ તો ઉદ્ધાસીન જ રહ્યા હતા. માતાપિતાએ નારાજગીનું કારણ પૂછ્યું ત્યારે કહ્યું કે, ‘મને લગ્નઅંધિથી જોડશે નહીં. મારે શાશ્વત સુખની પ્રાપ્તિ અર્થે દીક્ષા લેવી છે.’ તેમ છતાં, હેમચંદ્રનાં લગ્ન કરી નાખવામાં આવ્યાં. માણેક વિનયી, વિવેકી, આજ્ઞાકિત હોવા છતાં હેમચંદ્રને સંસારરસથી ભીંજવી શકી નહીં. તેનું મન વધુ ને વધુ વૈરાગ્યવાસિત થતું ચાલ્યું. એક દિવસ મોટાભાઈ મણિલાલ સાથે અમદાવાદ આવ્યા. બંને ભાઈઓએ દીક્ષા લેવાની ભાવના દર્શાવી. ગુરુદેવે માત્ર મણિલાલને દીક્ષા આપી. આથી હેમુ નિરાશ વદને ઘેર પાછા ફર્યા. પરંતુ તેમનો દઢ સંકલ્પ કોઈ કાળે ચલિત થાય તેમ ન હતો. એક અંધારી રાતે ભાગીને હેમુ ગુરુદેવશ્રી ઝવેરસાગરજી મહારાજ પાસે પહોંચ્યા. ત્યાં ગુરુદેવે દીક્ષા આપી,

પણ સંસારી વર્ગને બાણ થતાં સગીર વયના હેમચંદ્રને સંસારમાં પાછા લઈ આવવા માટે શ્વસુરપક્ષ સફળ થયા. આખરે પિતાએ પુત્રનો દંઢ મનોભાવ બાણી લીધો. (પિતા તરફથી સંમતિ મળતાં હેમચંદ્રે લીંબડી આવીને ગુરુદેવશ્રી જવેરસાગરજી મહારાજ પાસે, ૧૬-૧૭ વર્ષની ઉંમરે, સં. ૧૯૪૭ના મહા સુદ પાંચમે દીક્ષા લીધી. બંને પુત્રો પાછળ પિતાએ પણ દીક્ષા લીધી. પૂ. ગુરુદેવના સાંનિધ્યે સંયમની સાધના સાથે તપ, જ્ઞાનાભ્યાસ, ધ્યાન, ભક્તિ, વિનય, વૈયાવચ્ચ આદિ ઉલ્લાસથી કરવા લાગ્યા અને પં. શ્રી કમલવિજયજી મહારાજ પાસે વડી દીક્ષા પામ્યા.

કોઈ ભવિતવ્યતાના યોગે પૂજ્યશ્રીના સાડાદસ માસના દીક્ષાકાળમાં જ ગુરુમહારાજ જવેરસાગરજી કાળધર્મ પામ્યા. ગુરુદેવ પાસે રહીને સતત સ્વાધ્યાય કરવાની ઇચ્છા મનમાં રહી ગઈ. અગાઉ ‘સિદ્ધાંતરત્નિકા વ્યાકરણ’ ત્રણ જ માસમાં કંઈક કરીને પોતાની સ્વાધ્યાયની તીવ્ર રુચિની પ્રતીતિ કરાવી હતી. વળી, કોઈ પણ હિસાબે રોજ ૫૦૦ શ્લોકોનું વાચન કરવું એવો તેઓશ્રીનો અટલ નિર્ધાર હતો. પૂ. ગુરુદેવના વિરહને મનમાં સમાવી ફરી પાછા શાસ્ત્રાભ્યાસમાં લીન બની ગયા. વ્યાકરણ, કાવ્ય, ન્યાય આદિનો અભ્યાસ કર્યો અને પ્રાંતે આગમોના નવાવતાર માટે જીવન સમર્પણ કયું. શાસ્ત્રના યોગોદ્ભવ આવશ્યક છે સં. ૧૯૬૦માં ભાવનગરમાં પૂજ્યશ્રી નેમિવિજયજી મહારાજ અને મુનિશ્રી આનંદસાગરજી મહારાજ યોગોદ્ભવ કરતા હતા, ત્યારે અમદાવાદના શ્રીસંઘને મુનિશ્રી આનંદસાગરજી મહારાજને પહવી આપવાના મનોરથ થયા. શ્રીસંઘે વિનંતી કરી. મંગલ સુહૂર્તે પં. શ્રી નેમિવિજયજી મહારાજે શ્રી લગવતીજી યોગમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. ગણિપદ અને પંન્યાસપદ આપવાનું સુહૂર્ત કાઢી આપ્યું. સં. ૧૯૬૦ના જ્યેષ્ઠ સુદ ૧૦ને દિવસે પૂ. આનંદસાગરજી મહારાજ પંન્યાસપદથી વિભૂષિત થયા. ત્યાર પછી અનેક સ્થળોએ વિહાર કરતાં તેઓશ્રી અનેક પ્રકારની શાસનોદ્યોતકર પ્રવૃત્તિઓથી રમ્યપચ્યા રહેતા. ખાસ કરીને જૂનાં-પુરાણાં, હસ્તલિખિત, ખવાઈ ગયેલાં, અગોચર-અપ્રાપ્ય આગમત્રયો શોધી-સંમાજિત કરી-પ્રકાશિત કરવાની પ્રવૃત્તિ સતત હાથ ધરવાને લીધે સંજ્ઞન આત્મઓએ પૂજ્યશ્રીને ‘આગમોદ્ધારક’ ઉપપદથી સંબોધવાનું આરંભ્યું હતું. પૂજ્યશ્રીનાં આ કાર્યોથી પ્રભાવિત થઈ ને સુરતના શ્રીસંઘને આચાર્યપદ પ્રદાન કરવાની ભાવના થઈ હતી. પૂજ્યશ્રીની અનિચ્છા છતાં સુહૂર્ત કાઢવામાં આવ્યું. વિ. સં. ૧૯૭૪ના વૈશાખ સુદ ૧૦ને દિવસે મહા-મહોત્સવપૂર્વક, સુરતના ચતુર્વિધ સંઘના હર્ષોલ્લાસ વચ્ચે તપોનિષ્ઠ આચાર્યદેવ શ્રી વિજય-કમલસૂરીશ્વરજી મહારાજની નિશ્રામાં અને અસંખ્ય સાધુ-સાધ્વીઓની ઉપસ્થિતિમાં નંદિની વિધિ, સાત ખમાસમણાં, સાત આદેશો, બૃહદ્ નંદીસૂત્ર શ્રવણ આદિએ કરીને આચાર્યપદથી અલંકૃત કરવામાં આવ્યા. પૂ. ગુરુદેવે કહ્યું કે, ‘આજથી તમારું નામ આચાર્યશ્રી આનંદ-સાગરસૂરિજી છે.’ પરંતુ ભાવિકો તો તેઓશ્રીને ‘સાગરજી મહારાજ’ના ઉદ્દેશોધનથી જ યોગબાવતા રહ્યા.

(આગમત્રયોનો ઉદ્ધાર કરીને તો પૂજ્યશ્રીએ અમર નામના પ્રાપ્ત કરી અને પેઢી દર પેઢીના ભાવિકો માટે જ્ઞાનભંડાર સમૃદ્ધ કરી આપ્યા. પણ ‘આગમ-મંદિરો’ના નિર્માણકાર્યથી તો આગમવાણીને યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ અમર કરી દીધી. સાઠ વર્ષના સુદૃઢ દીક્ષાપર્યાયમાં

અવિરત અને અવિરામ કાર્યરત રહેતાં પૂજ્યશ્રી સં. ૨૦૦૬માં સુરતમાં સ્થિરતા હતી ત્યારે સ્વાસ્થ્ય કથણુ. વૈશાખ વદ પાંચમની બપોરે પૂજ્યશ્રી અર્ધપન્નાસને નવકારમંત્ર ગણુતા હતા, શિષ્યો ‘અરિહંતે શરણુ’ પવજ્ઞમિ’ સંભળાવતા હતા, અને ચતુર્વિધ સંઘ નમસ્કાર મહામંત્ર સંભળાવતા હતા, ત્યારે ધ્યાનસ્થ પન્નાસન અવસ્થાએ જીવનદીપ ઝુઝાયો. ૧૦૦થી અધિક સાધુઓ અને ૩૦૦ થી અધિક સાધ્વીજીઓનો વિશાળ પરિવાર ધરાવતા દિવંગત આચાર્ય. ભગવંતને તેમના પદ્મધર શ્રી માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીની નિશ્રામાં ચતુર્વિધ સંઘે દેવવંદન કથુ. પૂ. ગુરુભગવંતના અગ્નિસંસ્કાર સ્થળે રમણીય ગુરુમંદિરની સ્થપના કરવામાં આવી. સં. ૨૦૦૭ના મહા સુદ ૩ને દિવસે ગુરુમૂર્તિની સ્થાપના કરવામાં આવી.

આગમિક તથા સાહિત્યક્ષેત્રે યોગદાન : ૧. ૮ લાખ શ્લોકપ્રમાણુ ૧૮૦ અંથોનું સંપાદન. ૨. ૨૫ લાખ શ્લોકપ્રમાણુ અંથોનું વાચનાદાન. ૩. ૭૦ હજાર શ્લોકપ્રમાણુ આગમિક અંથોનું સર્જન. ૪. ૭૦ હજાર શ્લોકપ્રમાણુ અનેક વિષયના અંથોનું મૌલિક સર્જન. ૫. ૧૫ હજાર શ્લોકપ્રમાણુ સંસ્કૃત પ્રસ્તાવનાઓ ૮૦ અંથો પર. ૬. ૪૦ હજાર કુલસ્કેપ કાગળ પ્રમાણુ ગુજરાતી ભાષામાં આગમિક આદિ અંથોના પદાર્થોનું વર્ણન. ૭. આગમ તથા પ્રકરણુઅંથોનું સંગેમરમર, પાષાણુ તથા તામ્રપત્રમાં કંડારાવી દીર્ઘાયુષ્યપ્રદાન. ૮. ભિન્ન ભિન્ન સ્થાનમાં સાત વખત આગમવાચના (દરેક વાચના લાગટ છ માસ સુધી.)

અનન્ય શાસન પ્રભાવના : યથાનામગુણુ પૂજ્યશ્રી આગમના મહાન ઉદ્ધારક બન્યા, તે જ તેઓશ્રીના જીવનની મહાન સિદ્ધિ છે. બાલ્યકાળથી તત્ત્વજ્ઞાનમાં રસ હતો જ. સંયમજીવન સ્વીકારીને શાસ્ત્રોના અભ્યાસ પ્રત્યે ઝોર લગાવી લાગી. હંમેશાં ૫૦૦ શ્લોકોનું વાચન કરવાનું વ્રત એ જ સ્વાધ્યાયપ્રીતિનાં દર્શન કરાવે છે. તેઓશ્રીએ જોયું કે તીર્થંકર પરમાત્માની અવિદ્યમાનતામાં આત્માને તારનારાં જે જ તરવો છે : એક, જિનખિંબ-મંદિરો થયાં છે અને થતાં રહેશે. બીજું, જિનાગમ-શ્રુતજ્ઞાન-જેનું સાચું શુદ્ધ સ્વરૂપ યાવવ્યંદ્ર દિવાકરૌ ટપ્પી રહે તેમ કરવું જોઈએ. પૂજ્ય દેવર્ધિગણુી ક્ષમાશ્રમણુ ભગવંતે ત્યારે જે જે કંઠસ્થ હતું તે તે સમસ્ત સાધુવર્ગને એકત્રિત કરીને લિખિબદ્ધ કથુ હતું. કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે સોનાચાંદીના અક્ષરે અંકિત કરાવ્યું હતું. મહામંત્રી વસ્તુપાલ તેજપાલે અનેક ભવ્ય અંથલંકારો કરાવ્યા હતા. કેટલાક દ્વેષી રાજવીઓ દ્વારા કે વિધર્મીઓના હુમલામાં કેટલાક અંથલંકારો છિન્નભિન્ન કે નષ્ટ થયા હતા અને કેટલીક વાચનાઓ શુદ્ધ રહી ન હતી. આ બધું અતંત્ર જોઈને પૂજ્યશ્રીની નિદ્રા ઊડી ગઈ હતી. હજાપણે પોતે એક જ ચિંતામાં નિમગ્ન રહેતા હતા. એવામાં પંન્યાસપદ ગ્રહણુ કર્યા પછી, સુરતમાં સ્થિત હતા ત્યારે, તેઓશ્રીની મનોકામના સાકાર થવાનો પ્રસંગ ઊભો થયો. તે જમાનામાં, આજથી લગભગ ૮૦ વર્ષ પૂર્વે, પૂજ્યશ્રીની અમૃતવાણીના પ્રભાવે એક જ ઝવેરી કુટુંબે એક લાખનું દાન જાહેર કથુ. એ શ્રુતપ્રેમી દાનવીર શુલાળચંદ્રભાઈ ઝવેરીની ભાવનાને આવકારી, તેમના વડીલનું નામ જોડી, વિ. સં. ૧૯૬૪માં ‘દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ’ની સ્થાપના કરવામાં આવી. અને તે સાથે વિવિધ અંથોનું પ્રકાશન આરંભાયું. પડતર કિંમત કરતાં અડધી કિંમતે પુસ્તકો આપવાનો

નિર્ણય થયો. આ પુસ્તક-પ્રકાશન પ્રવૃત્તિમાં પૂજ્યશ્રીએ પોતાનો અમૂલ્ય સમય આપ્યો. આગમોની પ્રેસકોપીઓ તૈયાર કરવાથી માંડીને સર્વાંગસુંદર છાપકામ થાય તેની પણ કાળજી લેતા. વળી, સંસ્કૃત-પ્રાકૃતના તાત્ત્વિક ઉપદેશ આપતા ગ્રંથો, ચરિત્રગ્રંથો અને સમાચારી ગ્રંથો સાધુલોગ્ય અને તે રીતે ૧૭૫ની વિશાળ સંખ્યામાં સંપાદિત કરીને પ્રકાશિત કરાવ્યા. તેમ જ ૮૦ જેટલા પુસ્તકો પર પ્રૌઢ-ગંભીર-વિદ્વત્તાપૂર્ણ પ્રસ્તાવનાઓ લખી. આગમ, સિદ્ધાંત પ્રકરણ, યોગ અને વિવિધ ચર્ચાસ્પદ પ્રશ્નોને લગતા અનેક ગ્રંથોનું નવસર્જન કરી સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, હિન્દી, ગુજરાતી આદિ ભાષામાં પ્રગટ કર્યાં. વિ. સં. ૧૯૭૧ થી ૧૯૭૭ દરમિયાન પાટણ, કપડવંજ, સુરત, અમદાવાદ, પાલીતાણા અને સ્તલામ (માળવા)માં સેંકડો સાધુ-સાધ્વીઓને આગમ-વાચના બહેરમાં આપીને આગમ સંબંધી પઠન-પાઠનાદિની શિથિલ પડી ગયેલી વ્યવસ્થાને મજબૂત બનાવી વર્ષોથી કંઠોપકંઠ ચાલી આવતી આગમ-વાચનાને વિશુદ્ધ મુદ્રિત રૂપ આપ્યું.)

એવું જ બીજું મહાન ભગીરથ જીવનકાર્ય આગમમંદિરના નિર્માણનું છે. એક વખત પૂજ્યશ્રી દેવધિંગણી ક્ષમાશ્રમણ ભગવંતે આગમોને પ્રતાડ કરી કાળના પંદામાંથી બચાવ્યા હતા તેમ પૂજ્ય આગમોદ્ધરકશ્રીએ આગમોને શિલોત્ક્રીણ કરાવી અભૂતપૂર્વ કાર્ય કર્યું. સં. ૧૯૬૪માં પૂજ્યશ્રી બમનગર ચાતુર્માસ સ્થિત હતા ત્યારે સૌરાષ્ટ્રનાં તીર્થસ્થાનોની યાત્રા કરવા શ્રી પોપટલાલ ધારશી અને શ્રી ચુનીલાલ લક્ષ્મીચંદ તરફથી છ'રી પાલિત સંઘ કાઠવાની ભાવના થઈ. સંઘ તીર્થાધિરાજ શત્રુઞ્ચ-પાલીતાણા પધાર્યા ત્યારે પૂજ્યશ્રીને વિચાર આવ્યો કે જૈનાગમોને આરસપહાણમાં કોતરાવાય તો કલિકાલના પ્રભાવે થયેલા સ્થાનકવાસીઓ, તેરા-પ'થીઓ જે બત્રીશસૂત્ર વગેરે માને છે તે સામે, ઉપરાંત દિગંબરોની જેમ આગમવિચ્છેદ પણ ન થવા પામે તે માટે આરસપહાણમાં જ ઉત્ક્રીણ કરાય તો શાશ્વત કામ થઈ શકે. તે માટે શ્રી શત્રુઞ્ચ તીર્થ, પાલીતાણા જ ઉત્તમ સ્થળ કહેવાય. આ માટે ગિરિતળેટીમાં ૯ હજાર વાર જમીન સંપાદન કરવામાં આવી. પૂજ્યશ્રીએ તત્કાલ ત્યાં જ સ્થિર થવાનો નિર્ણય કર્યો. ચાર દ્વારમય પ્રાસાદ મધ્યે ચૌમુખ ભગવંતે એવું મધ્યમંદિર; ચાલીસ દેવકુલિકા, ચાર દેવાલયો અને એક મુખ્ય મંદિર રચીને ક્રમશઃ વર્તમાન ચોવીશીના ચોવીશ, વીશ વિહારમાનના વીશ અને એક શાશ્વતા-એમ પિસ્તાલીશ ચૌમુખજી (૪૫ × ૪ = ૧૮૦ જિનગિંઓ) સ્થાપન કરવાનું નક્કી થયું. પિસ્તાલીશે ચૌમુખજી પાંચ મેડુ અને ચાલીશ સમવસરણ પર બિરાજમાન કરવાનું નક્કી થયું. ત્વરિત ગતિએ કામ ચાલ્યું. સેંકડો કારીગરોને કામે લગાડવામાં આવ્યા. ૩૩૪ શિલાઓમાં આગમો કોતરાયાં. ૨૬ શિલાઓમાં 'કમ્પયડી' આદિ મહાન પ્રકરણો કોતરાયાં તે સાથે 'શ્રી સિદ્ધચક્ર ગણુધર મંદિર'ની રચના કરવાનો નિર્ણય થયો. મંદિરમાં નવપદનું મહામંડલ અને દીવાલો પર ચોવીસ પટોમાં તે તે તીર્થંકર સહિત તેમના ગણુધરો અને દેવધિંગણી ક્ષમાશ્રમણ સુધીની પાટપરંપરા લીધી. આમ, શ્રી વર્ધમાન જૈનાગમ મંદિર અને 'શ્રી સિદ્ધચક્ર ગણુધર મંદિર' તૈયાર થયાં. સં. ૧૯૬૯ના મહા વદ બીજ અને પાંચમના અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠાનો અવસર આવ્યો. મહામંગળકારી તેર દિવસના મહોત્સવનું

આયોજન થયું. દેશવિદેશથી અનેક ભાવિકો ઊમટી પડ્યા. જળયાત્રા, કુંભસ્થાપના, અખંડ દીપક, ન્યારસોપણની વિધિ, દર્શદ્વિપાલપૂજન, નવચંદ્રપૂજન, અષ્ટમંગલ, અધિષ્ઠાયકાદિ પૂજનનાં વિધિવિધાન થયાં. પૂજ્યશ્રીના અવિરામ પુરુષાર્થથી ભગીરથ કાર્ય સુસંપન્ન થયું.

એણું જ બીણું નિર્માણકાર્ય સુસ્તમાં 'શ્રી વર્ધમાન જૈન તામ્રપત્રાગમ મંદિર' બાંધવાનું થયું. 'શ્રી આગમોદ્ધારક સંસ્થા'ની સ્થાપના કરી. પાલીતાણુસ્થિત સુસ્તના ઝવેરી નગીનદાસ ઝવેરચંદના કુટુંબી રતનબેને સુસ્તની જગ્યા આપી. સં. ૨૦૦૩ના ફાગણ વદ ૬ને ગુરુવારે શેઠ માણેકલાલ મનસુખલાલ સંઘવીને હાથે ભૂમિખનન થયું. વૈશાખ વદ બીજને બુધવારે શેઠ મૂળચંદ વાડીલાલ માણસાવાળાને હાથે શિલાસ્થાપન થયું. રાતદિવસ કામ ચાલ્યું. ત્રણ માળના વિશિષ્ટ વિશાળ દેવવિમાન સમા શ્રી મહાવીર પ્રભુના ભવ્ય જિનાલયમાં ભીંતો પર તામ્રપત્રો લગાવવામાં આવ્યાં. સં. ૨૦૦૪ના મહા સુદ ૩ને દિવસે પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવ ઊજવાયો. પ્રાંગણમાં 'આગમોદ્ધારકશ્રીની સાહિત્યસેવા'નો પરિચય આપતો ખંડ બાંધવામાં આવ્યો, જેમાં પૂજ્યશ્રીની સાહિત્યસાધનાની અંખી પ્રાપ્ત થાય છે. પૂજ્યશ્રીની શાસનપ્રભાવનાના આ સુવર્ણકળશો ઉપરાંત પણ તેઓશ્રીની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓનો ભવ્ય ઇતિહાસ છે. ગુજરાતમાં દુબકાળ પડ્યો ત્યારે તેઓશ્રીની હૃદયસ્પર્શી વાર્ણીથી પીગળીને અનેક શ્રેષ્ઠિઓએ પોતાના ધનભંડાર ખુલ્લા મૂકી દીધા હતા. પૂજ્યશ્રીના સમયમાં અંગ્રેજ સરકારે તીર્થસ્થાનોનો કબજો લેવાની પેરવી કરી ત્યારે સમતાના સાગર સાગરજી મહારાજે રાતદિવસ એક કરીને, અનેક સંઘને, પેઢીઓને, શ્રાવકોને ભગૃત કરીને સમેતશિખરજીનો પહાડ ખરીદી લેવાની વ્યવસ્થા કરી હતી. આમ, પૂજ્યશ્રીએ ધર્મભગૃતિ માટે અગાધ અને અવિસ્ત પ્રયત્નો કર્યા. કલકત્તામાં ગુજરાતી જ્ઞાનમંદિરની સ્થાપના કરી. અનેક સંઘોના પરસ્પરના મતભેદ મિટાવ્યા. અનેક પુણ્યાત્મઓને દીક્ષા પ્રદાન કરીને સંયમમાર્ગના અહચારી બનાવ્યા. આશરે ચારસો ઉપરાંત સાધુ-સાધ્વીઓનો વિશાળ શિષ્ય-પ્રશિષ્ય સમુદાય ખડો કર્યો! આમ, પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના પ્રત્યેક કાર્યમાં મહાનતાની મુદ્રા ઊપસે છે! કોટિ કોટિ વંદન હજી એ મહાત્માને!

(સંકલન : પૂ. મુનિશ્રી પ્રમોદસાગરજી મં ૦ લિખિત જીવનચરિત્રમાંથી આભાર.)

